

Адаптація першокласника до англomовного спілкування*

Узагальнено досвід викладання англійської мови за підручником Оксфордського університету „Family and Friends. Starter”. Зосереджено увагу на тому, що модель сучасного уроку англійської мови у 1 класі базується на формуванні комунікативної компетенції початківця через ігрові форми у всіх видах мовленнєвої діяльності. Ігри забезпечують мотивувальні й смислові напрямки практичного засвоєння нової мови, враховують потреби, почуття і бажання учнів та надають можливості для додаткової практики.

Ключові слова: першокласник, мотивація, гра, ідентифікація матеріалу.

Iriichuk S. S. First-Grader Adaptation for the English Language Communication.

The experience of teaching English on the Oxford University textbook „Family and Friends. Starter” is summarized. The article aims to focus on the fact that the model of a modern English lesson in the 1 st grade is based on the formation of communicative competence through a wide range of games and activities in all four skills (listening, speaking, reading and writing). Games provide motivating and meaningful ways of practising new language, take into account pupils’ needs, feelings and desires offering the opportunity for extra practice.

Key words: a first-grader, motivation, game, identification of the material.

Постановка проблеми. Потреба особистості у швидкій адаптації до умов полікультурного світу посилює інтерес до мовної освіти як важливого інструменту життєдіяльності людини у мультилінгвальному просторі. Нові реалії вимагають змін рівня володіння іноземними мовами, визначення підходів до організації навчального процесу

Державний стандарт початкової загальної освіти, прийнятий Постановою Кабінету Міністрів від 20 квітня 2011 р. № 462, визначає її зміст. Згідно зі стандартом, іноземна мова впроваджується як обов’язковий предмет із 1-го класу в усіх типах ЗНЗ.

Потрібно виконувати нові програмні вимоги щодо формування елементарної комунікативної компетенції, яка складається з лінгвістичної, мовленнєвої, соціокультурної та загальнонавчальної компетенцій.

Важливим є добір оптимальних прийомів і методів роботи для успішного розвитку мовленнєвої компетенції найменшого початківця в умовах класної кімнати та шкільного режиму.

Актуальність дослідження. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти чітко визначають рівні володіння іноземною мовою у початковій школі (A1, A2). Викладання англійської в першому класі досліджується методистами в контексті вимог нової навчальної програми (2012 р.). Чітко окреслено

змістові лінії програми, але розмаїття вправ – за вчителем-предметником. Головне – дотримання комунікативного підходу, який відображений у роботах із психології та методики навчання іноземних мов (І. О. Зимня, Ю. І. Пассов, О. О. Леонтьєв, Г. В. Рогова, С. Ф. Шатілов та інші).

Викладаючи англійську за підручником Оксфордського університету ‘Family and Friends. Starter’, я керувалася оксфордською методикою, а також фаховими статтями в рубриці „Методичний портал”.

Метою статті є узагальнення досвіду роботи з першокласниками у навчанні говоріння, аудіювання, читання, письма в комунікативному ключі та, за бажанням, практичного впровадження його оптимальних методів і прийомів учителями, які навчають англійської наймолодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Нова навчальна програма для ЗНЗ (1–4 класи) чітко визначає головну мету навчання іноземної мови у початковій школі – формування в учнів комунікативної компетенції, що забезпечується лінгвістичним мовленнєвим і соціокультурним досвідом, узгодженим із віковими можливостями молодших школярів. Зрозуміло, що цієї мети можна досягти за умови позитивного ставлення до предмета, виховання в учнів комунікативних потреб і врахування їхніх вікових особливостей.

* Презентація – на CD номера.

Як залучити першокласника до іншомовного спілкування і «закохати» його в англійську з перших кроків вивчення? Передусім це любов до дитини. Пам'ятаймо, що першокласник – це дуже маленький учень. Коли ми навчатимемо його з душею, терпінням, у доброзичливій, спокійній атмосфері, то невдовзі будемо тішитися плодами своєї праці. Окрім цього, на мою думку, вчитель має постійно дбати про те, щоб урок був цікавим, динамічним та гнучким, аби формувати позитивні емоції у дитини та розкривати її творчий потенціал. Варто врахувати і те, що дитина першого року навчання не розуміє, що звертаючись до всіх, ви звертаєтесь і до неї. Тому, по можливості, потрібно знайти час і підійти до кожної дитини.

Як відомо, основним завданням 1-го року навчання є розвиток сензитивності до сприймання англійської мови. З огляду на це, опанування мови починається з відчуттів. Мімікою і жестами в мозку дитини відображаються конкретні властивості предметів, явищ, які безпосередньо впливають на органи чуття. Ми «малюємо» в повітрі нові ЛО, показуємо їх на картинках, торкаємося до них руками. Пам'ять фіксує образ слова як мовленнєвої одиниці. Рухами свого тіла і мімікою ми карбуємо в пам'яті вирази: I'm thirsty, I'm hungry, I'm cold, I'm happy, I'm sad. Пам'ять фіксує образ фрази і зберігає наші відчуття, бо саме вони є первинним джерелом інформації. Мовленнєва одиниця – слово, фраза, структура, словосполучення – проходить через якомога більше відчуттів початківця.

Через аудіювання та говоріння мої учні знайомляться зі звуковим аспектом мовлення.

Аудіювання пісень, римівок, чантів та їх багаторазове повторення не тільки розвиває мовленнєвий слух, але й допомагає запам'ятати сталі вирази, які при нагоді учні зможуть використати у ситуативному мовленні, котре базується на використанні багатьох тем. Слухання аудіозаписів до уроків допомагає їм імітувати інтонацію, мелодіку і темп мовленнєвого відрізка.

Мовлення першокласників базується на їх особистій діяльності. Вони з радістю представляють свої родини і друзів, розпитують про шкільні речі, їх колір, своїх улюблених тварин та залюбки грають в ігри.

Наголошую, що всі форми роботи слід проводити в комунікативному контексті, який має бути близьким молодшому школяреві (сім'я, друзі, оточення), адже викладання іноземної мови в початкових класах – це практика в цікавих формах і різних ситуаціях. Тому я роблю акцент на ситуаціях спілкування, змодельованих у грі, бо вони дають можливість наблизити мовленнєву діяльність на уроці до реальної комунікації.

Під час проведення уроків я використовую ігри на різних етапах: пояснення нового матеріалу, закріплення, повторення вивченого раніше. Ігрові моменти запроваджую і під час проведення хвилинок відпочинку та включаю до позакласних заходів.

Установка на гру викликає позитивний настрій і стимулює готовність до спілкування. Діти легко входять в образ, організовують групи, проводять ігри з предметами, іграшками. Гра – перехідний місток від дошкільняти до першокласника. Я впевнена, що це спосіб життя наймолодшого початківця, і переконана, що ігровий підхід є визначальним, домінуючим способом засвоєння матеріалу на даному етапі.

Ігрові прийоми дають змогу долучити найменших початківців до реалій англійського світу (уміння вітатися, прощатися, представляти себе, родину, друзів, відзначати день народження в колі сім'ї, дотримуватися культури поведінки за столом і т. п.).

Мої першокласники полюбують гру «Знайомство з тваринками», дуже люблять такі ігри: „Whispers”, „Who's faster?”, „Musical cards”, playing with the ball (repeat the alphabet, learning weekdays, numerals), „Mime the word”, „Find your partner”, „Freeze”, „Slow reveal”, „Simon says...”, „Smiley face”, „Odd-one-out” у різних режимах роботи: учні – вчитель, учень – учень, учень – учні, учні – учні.

Маючи певний досвід викладання, дозволю ствердити, що прийом „Dramatize everything” завжди сприяє засвоєнню вивченої лексики та функціональних показників у будь-якій ситуації.

Зрозуміло, що спершу початківці відтворюють історію, зафіксовану на серії сюжетних малюнків і почуту в аудіозапису. Пізніше, співпрацюючи у групах, «складають» і представляють ситуацію так, ніби це трапилось з ними. Згодом у ній можна замінити деякі слова і структури, не боячись пристосувати вивчене до себе. Хоча на цьому рівні переважають рецептивні й репродуктивні види роботи, усне мовлення вимагає завжди, щоб діти обирали й оперували фразами, відповідними до ситуації спілкування.

Наголошую, що спілкуючись, початківці залюбки використовують міміку, жести, сміх, рухи і пози тіла, які підсилюють їхні вербальні повідомлення. Це дозволяє зробити мовлення яскравим і головне – тримати контакт зі співрозмовником.

Практика показує, що мовленнєва діяльність реалізується лише за умов колективної взаємодії. Розмаїття зв'язків забезпечує динаміку мовлення і гнучкість у використанні мовленнєвих засобів, тому поряд із різними режимами роботи (індивідуальний, фронтальний, парний, груповий) на уроках застосовую інтерактивні технології навчання у таких формах як вікторина, групова бесіда, виконання наказів, змагання, робота над міні-проектом, рольова гра.

Мої найменші початківці залюбки розігрують ситуацію «Вручення подарунків», вгадуючи, який презент міститься у святковій коробці: „Is it a teddy? – Yes, it is. Is it a plane? – No, it isn't. Open and see. Oh, it is a robot. It's black”. Отримавши в подарунок роботу, хтось із дітей дякує батькам: „Thanks, Dad and Mum. I like it. I'm happy”. Потім, імітуючи його відповідними жестами, мімікою, каже: „I'm a robot. I'm Zozo”. Аналогічно відгадує подарунок кожна

дитина. Хоча виховання сімейних цінностей важливе завжди, але інколи трапляється, що хтось може сказати: „Thanks, Dad. I don't like it. I'm sad”, як того вимагає реальне ставлення до подарунка і настрої дитини.

Вчитель заспокоює: „Don't be sad. Your plane is very nice. Look, it's red and blue. It can fly (демонструє). Thank you Dad!”

Учень: „I'm sorry, Dad. Thank you very much”.

Дуже важлива ідентифікація матеріалу в життєвих ситуаціях. На мою думку, саме вона і є алгоритмом навчальної діяльності.

Прослухавши мікродіалоги, пропоную учням задати ці ж питання один одному, роздавши їм картинки і предмети.

Робота в парах проходить під частковим контролем учителя. Для представлення членів родини першокласники приносять кольорові фото або яскраві малюнки, які важливі для сприймання нової інформації під впливом афективних переживань.

Розучування **дитячих пісень** на уроці, в першу чергу, дозволяє мимоволі запам'ятати вивчені граматичні структури. Окрім того, знімає втому і напругу, додає гарного настрою. Співаємо ми хором, по групах (кожен куплет або одні запитують, інші – відповідають) і обов'язково підтримуємо наш спів ритмічними рухами, жестами, мімікою, малюнками, предметами. Кожна пісенька – це своєрідна комунікативна міні-ситуація, міні-вистава. Текст дитячих пісень нескладний, бо одні й ті ж фрази повторюються в кожній строфі, тому їх легко запам'ятати, а закарбоване в пам'яті за плечима не носити.

Чанти – це потужні життєві елементи мовлення за зразком. Наприклад, знаючи лише одну фразу „Zebra, zebra at the zoo”, пам'ятаючи назви тварин, вивчені раніше, одну та множину іменників, можна легко описати всіх тварин у зоопарку на малюнках, запропонованих учителем, або ж, користуючись іграшковими тваринами, створити свій зоопарк, провести уявну екскурсію по ньому та ще й сказати, якого кольору звірі, порахувати, скільки тварин, висловити власне ставлення до них.

„Lion, lion at the zoo. Look, seven yellow lions at the zoo. I like lions”.

„Kangaroo at the zoo. Look, five brown kangaroos at the zoo. I don't like kangaroos”.

„Turtle, turtle at the zoo. Look, four black turtles at the zoo. I like turtles” (bird, bear, hippo, crocodile, tiger, elephant, fish, octopus, panda, fox).

Кожний чант можна пристосувати до найближчого оточення учня й успішно розвивати мовлення в конкретній життєвій ситуації.

На цьому етапі вивчення іноземної мови чанти відіграють неабияку роль для комунікативного вправлення, тому перед створенням блоку аналогічних чантів я формую мовленнєву ціль.

– Учитель: «Подивіться, що нас оточує» (до чанту „Look at the lion with a lollipop”).

– Учні: „Look at the teacher with a book. Look at Tim with a teddy, etc”.

– Учитель: «Назвімо однокласників, що у них є» (до чанту „Polly is a panda. She has got a pen”). Вчитель добирає відповідні малюнки чи предметні ситуації.

– Учні: „Sasha is a boy. He has got a bag. Nina is a girl. She has got a guitar. Tania is a girl. She has got red crayons”.

– Учитель: «Розкажімо про те, які речі є на дивані» (до чанту „There's a sock on the sofa”).

– Учні: „There's a jacket on the sofa. There's a belt on the sofa. There's a shirt on the sofa etc.”

Дана мікроситуація закарбовується в пам'яті першокласника і є тим фундаментом, на якому сміливо можна будувати подібні висловлювання за аналогією, оперуючи лексикою, вивченою раніше.

1) Polly is a panda. She has got a jug.

Nick is a pupil. He has got a pencil.

Annie is a girl. She has got an apple.

Tim is a boy. He has got a plane etc. (малюнки)

Для таких «нових» чантів готую відповідні малюнки або використовую інтерактивну дошку, яка дозволить швидко подавати картинку для висловлювань, чи оперую предметними ситуаціями.

2) Look at the lion with a lollipop.

Look at the kangaroo with a key.

Look at the teddy with a balloon.

Look at the boy with a car.

Look at the girl with a doll etc. (інтерактивна дошка)

3) A cat in a car.

A pencil in a pencil-box.

A crayon in a book etc. (предметні ситуації)

4) A dog and a duck.

A man and a woman.

A cat and a fish etc. (картинки)

За бажанням учні приносять свої іграшки, власні малюнки, сюжетні композиції для створення міні-ситуацій і демонструють уміння говорити англійською мовою.

Чанти, що подаються у вигляді коротких фраз, словосполучень, є прекрасним матеріалом для спілкування або висловлювання у різних мовленнєвих функціях.

Для прикладу візьмемо чант „Polly is a panda. She has got a pen”. Відпрацьовуємо його вимову, використовуючи на диску мову носія і звертаючи увагу на ритміко-інтонаційну схему. Мовний і мовленнєвий матеріал, що вивчається, проходить через три основних аналізатори: слуховий (слухають аудіозапис), зоровий (дивляться одночасно на графічне зображення відрізка мовлення та малюнок),

моторний (рухаються, вистукуючи ручками ритміко-інтонаційний рисунок чанта). Четвертий, динамічний аналізатор додаю під час навчання письма. Учні обводять слова та літеру „P”, які подані пунктирною лінією (panda, pen), чи вставляють пропущені літери або дописують кінець / початок слова.

Працюючи в першому класі, поступово підключаю елементи читання та письма (так звані pre-reading, pre-writing activities).

Для навчання читання використовую «метод цілих слів», або комунікативний: від комунікації до читання і від читання до комунікації. Часто читаємо за допомогою так званої лінійки, в якій зроблено дірочки у вигляді кружечка, прямокутника, квадрата. Підставляємо в дані отвори слово, речення, малюнок, знайдені в тексті, та озвучуємо побачене в отворі.

Мої діти полюбляють клеїти до сюжетних малюнків стикери з написаним словом, а потім «читають» ці слова. Маленькі учні зрозуміли, що за допомогою першого фонікса у слові можна легко розпізнати все слово і що наступні фонікси у слові є опорними, бо дивлячись на них і промовляючи їх, не припустишся помилок у читанні.

Коли втомлюємося працювати усно, то в запропонованому ланцюжку слів чи мікротексті обводимо слова на заданий фонікс і читаємо знайдені слова за вчителем (point and say).

Навчаючись письма, наводимо, домальовуємо, розфарбовуємо літери (фонікси). Спочатку пишемо їх у повітрі, потім у підручнику сполучаємо пальчиком пунктирні лінії так, щоб вийшла гарна літера, після цього пишемо у зошиті за поданим графічним зразком.

Коли виходимо по черзі до дошки писати буквені диктанти, то обов'язково згадуємо слова на запропонований фонікс, а також чант із цим словом.

Основні труднощі у викладанні:

– подолання психологічного бар'єру в іншомовному спілкуванні;

– 35 хв англійської на тиждень;

– велика наповнюваність класів (25 учнів).

Приємно, коли мовленнєві функції дитини не обмежуються в часі та просторі: на перервах можна почути вивчені англійські пісеньки, фрази, на вулиці вітаються з учителем англійською мовою, вдома продовжують слухати аудіозаписи, спілкуються з товаришами через інтернет.

Це свідчить про те, що маленький початківець має високу мотивацію до вивчення мови, і найголовніше, що він зрозумів: іноземна, як і українська, слугує дієвим інструментом спілкування.

Висновки. Працюючи з першокласниками, вчителів необхідно пам'ятати:

1) мета формування комунікативної компетенції – це користування мовою в навчальних та різних життєвих ситуаціях; важлива роль образів у сприйманні та запам'ятовуванні нової інформації;

2) формування лінгвістичної компетенції відбувається під час систематичного багаторазового повторювання вживання мовленнєвих структур у діалогах, чантах, піснях, віршах;

3) навчання говоріння, аудіювання, читання і письма слід здійснювати через гру; гра – основний вид діяльності на уроках англійської у 1 класі;

4) треба постійно змінювати види діяльності на уроці;

5) слід спонукати учнів до роботи в парах та групах, щоб забезпечити справжню комунікацію.

Література

1. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : А.С.К., 2003.
2. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Е. И. Пассов. – М. : Просвещение, 1991.
3. Навчальна програма з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов. 1–4 класи. – К. : Видавн. дім «Освіта», 2012.
4. Державний стандарт початкової загальної освіти, прийнятий Постановою Кабінету Міністрів від 20 квітня 2011 р. № 462.
5. Методичні рекомендації щодо викладання іноземних мов у 2012/13 навчальному році // Англійська мова та література. – 2012. – № 24.
6. Булгакова В. Г. Особливості викладання іноземних мов 2012/13 навчального року учням першого класу загальноосвітніх навчальних закладів / В. Г. Булгакова // Англійська мова та література. – 2012. – № 24.
7. Reference guide for the teacher of English : довідник вчителя англійської мови / упорядн. Т. Михайленко, І. Берегова. – К. : Ред. «Загальнопед. газ.», 2004. – (Б-ка «Школи світу»).
8. Developing Young Learners Skills / упорядн. : Т. Свиридюк, Н. Колодько, О. Кудінова, Л. Мосійчук та ін. – Луцьк : ПП В. П. Іванюка, 2005.
9. Освітньо-виховна робота з англійської мови на початковому етапі / за ред. Т. В. Свиридюк. – Луцьк : ПП В. П. Іванюка, 2002.
10. Make your lessons brighter / упорядн. : С. Тулупова, І. Берегова. – К. : Ред. «Загальнопед. газ.», 2005. – (Б-ка «Школи світу»).
11. Вивчення англійської мови в початковій школі / упорядн. : Т. В. Свиридюк та О. Є. Власюк. – Луцьк : ПП В. П. Іванюка, 2002.
12. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник. – Вид. 2-е, випр. і перероб. / кол. авт. під керівництвом С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2002.
13. Близнюк О. І. Ігри у навчанні іноземних мов / О. І. Близнюк, Л. С. Панова : посібн. для вчителів іноземних мов. – К. : Освіта, 1997.